

אחר לגבי ספר מקורי, ומהגם ספר מקורי שמקפל בתוכו תמונות ממלחמת-השרור, מנדודי ניצולי-השואה, מן המדינה הנבנית ומצפת העתיקה והחדשה. איך מטפל המחבר בנושאים אלה — הרי זה ענין שנייבמעלה. ומה אפשר לדרוש? כלום יש לנו ספרים רבים בשטח זה שנוכל לבזר מהם? ספרות מקורית יש לעודד ולא לקטול. וכך, מתוך גישה סלחנית זו, מגיעים לכלל אבסורד כעין זה שלפנינו.

כדי לתת „מוטו“ לחיבורו גייס סערוני פסוקים מ„הזוהר“ ומלאו־טסה. בהקדמה שצירף לו הוא מביע את הבטחון שהקוראים יודוהו עם יצירתו כדייכך שיראו בה מציאות — אמנם כזו ה„עולה על כל דמיון“. ובסופו של החיבור מסופרים חיי המחבר וכמה דברים בשבחה של יצירתו. מתוך דברי שבח אלה למדתי שזהו „רומן סאטי־רי“. מצוידת בידיעה זו קראתי בו שוב. לא הבינתי. נדמה לי שהמלה „פארודיה“ היתה מתאימה כאן יותר. שהרי זו פארודיה על מלאכת הכתיבה.

יש פה קטעים משעשעים — אלה הם הקטעים הארוטיים המגלים את תפיסת-עולמו של סערוני — תפיסה דומה לזו של נערה מתבגרת שאומנתה הפחידתה בגברים חסרי־הלב האורכים בכל סימטה השוכה כדי לאנוס כל אשה תמה הנפגשת להם. יש קטעים משעשעים פחות — אלה הם הסיפורים המשעממים, הגרוטסקיים־כביכול, על אמניה ועסקניה של צפת המודרנית. לעומתם יש קטעים המעוררים סלידה ואי־אפשר להתחסס אליהם בהומור: אלה הם הפרקים על מלחמת־1948. פרקים אלה, שנכתבו מתוך רצון לפאר ולרומם ולקלס, דומים לקריקטורה גסה שנעשתה ללא השראה וללא כשרון ויש בהם כדי להעליב את כל שיש להם נגיעה כלשהי לענין. גם הפרקים על גילגוליהם של ילדי־טהרן זכו לטיפול דומה.

שפתו של המחבר גדושה הברקות מילוליות וחידודים לשוניים: „מתפלגשת“, „פירט־זנתי“, „משולפחת“, „מיוששים“, „נתגאן“ — הרי זה רק קומץ שהעליתי בקצה המזלג. מן האוצר הסגנוני הזה; וזוהי הדגמה בולטת

זמרו צפורי בית־רבן המלא, אוכלוסין־אוכלוסין, הללה של שחרית. ואני הכביש הנמהר, המוליך מעשים ורציות ותשוקות. השדה האטי, השומר על עיתוי ומקפיד על הימב הנצחי: יורה ומלקוש. והלילה אמר: אני הפית הנסגר על פנימו, ואני ההלך בדרך אובדת. אני הפוכב הגבוה, האור הבודד הרכון על הספר.

ואני בית היין. הפוס החומרת. הבודת השבירה.

הליריות נעשית עמוקה ושקופה יותר, כש־מצטרף אל יסוד זה של ציור ריאליסטי כמעט יסוד של הלך־רוח, נוגה על הרוב, ועתים יש גם שהציור הנפשי־הפנימי מתמזג עם תמונה ססגונית מבחויץ:

„יא חביבתי, איפה את?”

„יא רוחי, איפה את?”

בפתח של לילה קשוח וישבת אשה

מן הכפר, ממרר,

וקולה מהלך.

ודי בשורות מעטות אלו להעטות משהו מצביון מקום וזמן על האשה הקוראת „יא חביבתי“, ועל העיניים התבושות שאינן רואות בגין המדווה, אף לעורר את ההד המבוקש...

מ. ג.

נסים וצפת

מוזר מאד. מה ראתה הוצאת עם־עובד שעמ־דה ובחירה וערכה והגיהה והתקינה לדפוס והוציאה לשוק את „נסים בצפת“ לי. סער־ני? קשה לי להאמין שחיבור זה הוא לטעמם של אלה שהוציאו לאור את „זורבה היווני“ ואת „ד־ר זיווגו“. קרוב לוודאי שפעל כאן הגורם של איפה־ואיפה; קיים קנה־מידה

* משה בסוק: נחושתיים והללויות; שירים; הוצאת הקיבוץ המאוחד, תשכ״א; 90 עמ׳.

אזרח זר לחלוק אתם בדירתם ומוסרים לו מזמנם וממרחם.

זוהי אמריקה הקונה ומוכרת, זועקת ומסנוורת פרסומת — ואמריקה של טילים ופינקניקים ומזטלים.

זוהי אמריקה הקונה ומוכרת, הזועקת ומנוורת גים בפני החוק ובדרומה שולטים חוקי האפליה הגזעית, והכופשים שריונים שם בעוני ועזובה ונחשבים פחות מבני־אדם.

זוהי גם אמריקה של יהודים, הבונים מרכזי תרבות יהודית ושוקדים על חינוך יהודי לבניהם — כדי שיהיו אמריקאים טובים יותר; אמריקה של תרבות יהודית שיצורו תיה הספרותיות הן „מרג'ורי מורנינגסטאר” ו„אקסודוס”; אמריקה של ציונים טובים, התורמים למען ישראל ו„עולים” אליה — לשנה.

זוהי גם אמריקה של ישראלים שבאו לכאן לשעה, זקנו ובנו בית ועדיין הם חיים באמונת־שווא ש„עוד נחזור”.

וזוהי גם אמריקה המכה על תודעתם של ישראלים, כובשתם עד לידי התבטלות ומשנה את פרצופם — בין אם יישארו בה בין אם יחזרו הביתה.

הספר מיוחד־במינו הן בנקיטת הכתיבה, בחוסר־האמצעות, בהומור ובפיוט השזורים בו, והן בראייה המיוחדת, המבוגרת והכנה של הדברים.

אפשר לומר שהמחבר עבר כאן מעין שלושה שלבים (אין הם באים בזה אחר זה אלא בבת־אחת, ואם נתתי בהם מספרים אין זה אלא לשם נוחות):

- א. שיחרור מוחלט מראייה שבמוסכמות;
- ב. פקחת־עיניים מחדש וצילום נאמן של כל הנראה לעין הסופר גם אם יסתרו המראות זה את זה וגם אם יקרה מה שקרה לצלם לרגלי הסקוויה: „אתה מבקש להכיל את האילן כולו — נעשה האדם פסיק מחוק בתחתית הגזע. אתה מתקרב עד שנעשה האדם ברהיכר — אין מגלה האילן אלא שמץ מנהו”. אין הוא מניח לחומר. אין הוא מנסה להקטין מידות. אין הוא גרוע מלומר:

תיקו;

ג. נסיון לגבש מסקנות מתוך מה שראו

לכך שעקמומיות ולהטטים עדיין אין בהם כדי סגנון.

מענין לענין מזכה אותנו הסופר גם בהבעת רעיונות נועזים; מגדה, היא אשת־החלומות, נושאת נאום נאה על הספרות.

„מדוע קאפקה? מדוע נכנעים אנו למזמיו האימתניים של גאון? דוסטויבסקי נתגאן בחסד התקפות־הנפילה והכריח אותנו להת־ענות בייסוריהם הבדויים של הרסכולניקובים והקרמזובים נגועי מצפון חולה. פרוסט נחנק בקצרת, נסתגר בחדר אפל, מפוקק, והרעיל את הלבבות בפת־בגו השטני המנוון. אדגר פו הסכים הפריש ריר של זועות, קאפקה שגא את אביו והתנקם באנושות כולה ופצעה באבורי פחדיו והפך את האדם למפלצת רומשת הנדרסת תמיד”...

לאחר משפט חרוץ זה, מי נשאר לנו אם לא — סערוני?

4 ישראלים ובל אמריקה

זהו גילוי אמריקה. ברטוב ממחיש לקורא אמריקה אחרת, שונה לגמרי מזו ששמענו עליה מפי אנשים ששהו בה ולא ניהנו בראייה מקורית. שונה לגמרי מזו המוגשת לנו בדפוסים מקובלים של סרטים ועתונים.

זוהי אמריקה של יערות־עד ומדבריות־ענק, של קאניונים אדירים, פארקים עצומים ואיי לגות־בראשית. אמריקה של כבישים, אוטו־סטראדות ומגרשי־חניה. אמריקה של גיור יורק הצפופה, המחניקה, הרועשת ומסנוורת, גורדת־שחקים ומסחרת־ראש. אמריקה של לוס־אנג'לוס שכולה רווחים, בתי משפחות ללא מרכו עירוני; 60 פרוורים המחפשים עיר. אמריקה של בתים סגורים וחלונות אטומים. אמריקה שהמכונית, הטלפון וה־טלביזיה מחקו בה במידה רבה את המגע הספונטאני בין בני־אדם.

וזוהי אמריקה של עיירות עם חיי־רחוב הומים ומרפסות פתוחות, שהרכילות והידידות מושלות בהן בכיפה ובה פשוטי־עם מזמינים

* י. סערוני: נסים בצפת; עם עובד / ספריה לעם, 1961; 264 עמ'.